

Ledare

Om Mandom, Mod och Morske Män

Han skulle gå Kungsleden från Abisko till Nikkaluokta på tre dagar, 36 km om dagen i snitt. För att spara tid tänkte han äta och dricka under marschen. Inga raster var inplanerade. Och för att spara vikt, eller om det var volym, hade han vacuumsugit ryggsäcken med dammsugare. Förmodligen hade han borrarat håll i tandborstskafvet också.

Vi delade liggkupé på tåget norrut. Han och hans kompisar hade grön militärmandering, som om de var ute på fälttåg och fjället en fientlig trupp som skulle besegras. Bara ansiktsmålningen fattades. Han såg ung ut, förmodligen var det första långvandringen. Vi skildes i Kiruna och sågs inte mer. Kanske klarade han sitt självpåtagna mandomsprov, men troligen blev det väl stopp i något motlut.

Impregnerat av manlighet

Fjällvärlden kanske inte direkt leder tankarna till frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor, eller bristen på jämställdhet. Men faktum är att få områden i samhället har varit - och är - så impregnerade av män, manlighet och gamla manliga normer som just fjäll och "fjällsport". Det ger oss i organisationer som Svenska Fjällklubben ett ansvar.

Det var nästan uteslutande män som "upptäckte" den svenska fjällvärlden, och deras utgångspunkt bestod ofta i att naturen skulle karteras, exploateras och underkuvas. Bara män hade rätt att yttra sig om allvarliga ting som leddragningar eller anläggande av fjällstugor, medan kvinnor på sin höjd kunde få koka kaffe och tindra med ögonen när männen berättade om sin senaste strapats.

Krigiskhet och fysiska prestationer

I bakgrunden fanns förstås de strikt manliga professionerna Vetenskapen och Kriget som normgivare. Båda var inriktade på erövringar. Inte så få svenska män har, på gott och ont, fått sina första fjällerfarenheter i det militära, med allt vad det innebär av krigiskhet och fixering vid fysiska prestationer. Så blir njutbara fjällvandringar till fjällmarscher nästan på liv och död. Intagningsreglerna i Fjällklubben kräver fortfarande bevis för att nya medlemmar har genomfört ett visst antal upprepade färder, även om bedömningen har blivit alltmera generös. Och fortfarande är det macho att gå i fjällen. När vandrare möter vandrare handlar berättelserna nästan regelmässigt om prestationer: tuffaste bestigningen, längsta dagsetappen, tyngsta packningen, värsta vädret.

Gammaldags patriarkalism

Ledbeskrivningar och turförslag skrivs av män med den underförstådda tanken att de ska läsas i första hand av andra män. Etappernas längd och svårighetsgrad anpassas därefter. På utrustningssidan har mannen varit norm under hela det långa 1900-talet. Först de allra senaste åren har det t.ex. kommit särskilda tjejsäckar, som om kvinnor tidigare varit en okänd djurart.

Den som blir förvånad över att unga människor på 2000-talet inte självklart drömmer om att dra ut på långtur i fjällen ska kanske ägna denna historia om Mandom, Mod och Morske Män en tanke. Det luktar helt enkelt gammaldags patriarkalism på många håll i stugor och längs leder. En organisation som tillåter sådana elitistiska värderingar att frodas riskerar att bli allvarligt omodern.

Att byta förhållningssätt

Att bryta med det mansdominerade förflutna handlar därför inte bara om att få in fler kvinnor i styrelser och arbetsgrupper, även om det är ett nog så viktigt mål. Utmaningen för organisationer som SFK är att byta förhållningssätt i grunden, så att både män och kvinnor i framtiden kan känna sig välkomna och hemma i fjällvärlden.

På många andra områden håller mansväldet idag på att brytas. Också i fjällsammanhang har det blivit bättre. Men den prestationsinriktade mannen som marscherar genom fjällvärlden på tid är fortfarande norm i alldeles för många fall. Det är dags att förpassa honom till historien. Fjällen tillhör alla, inte bara de som utnämner sig själva till störst, bäst och starkast.

Lars Ilshammar

Redaktör för fjället